
Ekonomické nástroje a ochrana životního prostředí

Jana Dudová

-
- **zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech**
 - **zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí,**
 - **zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů**
 - **zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa,**
 - **zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů**
 - **zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů**
-

Jednotlivé složky ŽP a ekonomické nástroje

- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon),
- zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích o změně a doplnění některých zákonů (zákon o lesích)
- zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)

Pojmové vymezení

- **Ekonomické nástroje** (§ 31 zákona o životním prostředí): povinnost fyzických nebo právnických osob platit za znečišťování životního prostředí a za hospodářské využívání jeho zdrojů daně, poplatky, odvody a další platby, stanoví-li tak zvláštní předpisy
- **Fondy životního prostředí** (§ 33 zákona o životním prostředí): nástroje ochrany životního prostředí

Nástroje

- Administrativně-právní
 - Koncepční
 - Dobrovolné
 - Ekonomické
 - Informační
-

Povaha ekonomických nástrojů

- ❑ využívají hmotné zainteresovanosti subjektu znehodnocujícího životní prostředí a snaží se ho přimět k požadované akci ovlivňováním jeho ekonomické pozice
 - ❑ podněcují adresáta k environmentálně vhodnému chování
 - ❑ vytvářejí tlak na zavádění a rozvoj technologií, popřípadě výrobků, jež budou šetrnější vůči životnímu prostředí
 - ❑ vytvářejí zdroje finančních prostředků na ochranu životního prostředí
 - ❑ ekonomická povaha nástrojů a environmentální charakter
 - ❑ vazba na právem dovolené chování
-

Státní fond životního prostředí

- specificky zaměřená instituce, která je významným finančním zdrojem pro podporu realizace opatření k ochraně a zlepšování stavu životního prostředí v jeho jednotlivých složkách. Fond soustřeďuje základní ekonomické nástroje k plnění závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv o ochraně životního prostředí, členství v Evropské unii a k uskutečňování Státní politiky životního prostředí.
- SFŽP byl zřízen zákonem ČNR č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky jako jiná státní organizace ve smyslu tehdejších právních předpisů (hospodářského zákoníku) a ve smyslu ustanovení § 54 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích se následně přetransformoval na právnickou osobu. Správcem SFŽP je Ministerstvo životního prostředí. V čele SFŽP stojí ředitel, jmenovaný a odvolávaný ministrem životního prostředí, ministr životního prostředí rozhoduje o poskytování prostředků z fondu.

Prostředky SFŽP jsou využívány zejména k těmto účelům:

- podpora (tzn. dotace, subvence, půjčka, převzetí závazku a další pomoc) investičních a neinvestičních akcí související se zlepšováním životního prostředí,
- věda, výzkum a zavádění vhodných technologií,
- ekologické funkce (např. vodního toku),
- monitorování životního prostředí,
- výchovné akce a rozšiřování informací o životním prostředí,
- úhrada nákladů v souvislosti s činností Fondu apod.

Na poskytnutí prostředků ze SFŽP není právní nárok.

Podpora ze státního rozpočtu

Ze státního rozpočtu jsou podpory realizovány prostřednictvím jednotlivých ministerstev. Největší počet programů s podporou ochrany životního prostředí vyhláší Ministerstvo životního prostředí. Jedná se např. o následující aktivity:

- program revitalizace říčních systémů,
- program péče o krajinu,
- program drobných vodohospodářských akcí,
- příspěvek zoologickým zahradám,
- náprava ekologických škod po sovětské armádě,
- výzkum v oblasti životního prostředí,
- podpory občanským sdružením, jejichž posláním je ochrana životního prostředí.

Ekonomické nástroje – komunální úroveň

- **Zastupitelstvo obce** je při rozhodování v majetkoprávních úkonech v samostatné působnosti oprávněno m.j. poskytnout dotace nad 50.000,- Kč v jednotlivých případech občanským sdružením, humanitárním organizacím a jiným fyzickým nebo právnickým osobám působícím v oblasti ochrany životního prostředí (srov. ust. § 85 písm.c) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů).
- **Zastupitelstvo kraje** může poskytnout dotace ve své samostatné působnosti při ochraně zvířat a ŽP občanským sdružením, humanitárním organizacím a jiným fyzickým nebo právnickým osobám působícím v oblasti ochrany životního prostředí v hodnotě nad 200.000,- Kč jedné organizaci v kalendářním roce. Stejně tak může poskytnout dotace obcím z rozpočtu kraje (srov. ust. § 36 odst. 1 písm. c) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů).

Zákon 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů

- Daň ze zemního plynu
 - Daň z pevných paliv
 - Daň z elektřiny
-

Další ekonomické nástroje

- **Daň z přidané hodnoty** ve smyslu zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty původně představovala zvýhodnění některých ekologicky příznivých výrobků, jakými jsou např. bioplyn, bionafta, tepelná čerpadla, solární zařízení, některé vodní a větrné turbíny, elektromobily, všechny typy vratných lahví apod.
- **Spotřební daň** ve smyslu zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k ochraně životního prostředí např. zavádí vysoké zdanění benzinů a nafty při určitém zvýhodnění bezolovnatého benzínu a bioplynu.

- **Daň z příjmů** ve smyslu zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, představuje m.j. i podporu určitých ekologicky zaměřených činností. Jedná se např. o osvobození z daně příjmu (srov. ust. § 19 odst. 1 pís.d) cit. zákona) v případě provozu malých vodních elektráren do výkonu 1 MW a větrných elektráren, tepelných čerpadel, solárních zařízení, zařízení na výrobu a energické využití bioplynu a dřevoplynu, zařízení a výrobu tepla z biomasy, zařízení na výrobu biologicky odbouratelných látek stanovených zvláštním předpisem a zařízení na využití geotermální energie.
- **Daň z nemovitostí** ve smyslu zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění ve znění pozdějších předpisů, se vztahuje na pozemky a stavby. Některé pozemky jsou od daně zcela osvobozeny (např. maloplošná zvláště chráněná území ochrany přírody, u velkoplošných ZCHÚ pozemky zařazené v 1. zóně, pozemky veřejně přístupných parků a sportovišť, remízů, větrolamů, mezí na orné půdě, loukách a pastvinách apod.), pozemky pásma hygienické ochrany vod 1. stupně. Dále se jedná o osvobození od daně z pozemků pro pozemky, tvořící jeden funkční celek se stavbami sloužícími výlučně k účelu zlepšení stavu životního prostředí a další daně.....

Danové zvýhodnění, finanční podpora

- Daňově zvýhodněny jsou např. bezúplatné převody majetku z Pozemkového fondu ČR na Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. a dotace poskytované tímto fondem z jeho majetku (srov. ust. § 19 odst. 11 zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí).
- V ust. § 46 lesního zákona jsou vymezeny aktivity, na které mohou být finanční prostředky poskytnuty. Může se jednat o podporu ekologické a k přírodě šetrné technologie při hospodaření v lese, tzv. výchovu porostů, opatření k zalesnění v horských polohách nebo o podporu hospodaření ve sdružených lesích vlastníků malých rozloh lesů apod.

Příklad

Koncern XY provozuje velký stacionární zdroj bez povolení (z. o ovzduší)

- Ekonomické nástroje – §§19 - 22
- Sankce - § 40
- Dobré jméno
- Opatření k nápravě